

УДК 338.48

Сергій Григорович ЯРЬОМЕНКО

*кандидат географічних наук, ст. викладач кафедри економіки та управління туризмом,
Одеський національний економічний університет, e-mail: syaromenko@gmail.com*

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В РУМУНІЇ

Ярьоменко, С. Г. Напрямки розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Румунії / Сергій Григорович Ярьоменко // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 87–98.

Анотація. У статті розглянуто природні лікувальні ресурси Румунії: кліматичні фактори, мінеральні води, лікувальні грязі. Наведено перелік найбільших курортів та курортних місцевостей країни. Визначено територіальну організацію лікувально-оздоровчого туризму та місце Румунії у наданні туристичних послуг в субрегіоні Центральної та Східної Європи. Розглянуто підходи до структури лікувального туризму в Румунії. Охарактеризовано інфраструктуру готельного господарства курортних регіонів Румунії, тенденції розвитку та особливості використання, а також розглянуто напрямки реформування санаторно-курортної галузі Румунії, ключові проекти модернізації та підвищення ефективності галузі.

Ключові слова: природні лікувальні ресурси; мінеральні води; лікувальні грязі; санаторно-курортна галузь Румунії; лікувально-оздоровчий туризм.

Сергей Григорьевич ЯРЕМЕНКО

*кандидат географических наук, ст. преподаватель кафедры экономики и управления туризмом, Одесский национальный экономический университет,
e-mail: syaromenko@gmail.com*

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В РУМЫНИИ

Яременко, С. Г. Направления развития лечебно-оздоровительного туризма в Румынии / Сергей Григорьевич Яременко // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 87–98.

Аннотация. В статье рассмотрены природно-лечебные ресурсы Румынии: климатические факторы, минеральные воды, лечебные грязи. Приведен перечень самых больших курортов и курортных местностей страны. Обозначена территориальная организация лечебно-оздоровительного туризма и место Румынии в предоставлении туристических услуг в субрегионе Центральной и Восточной Европы. Рассмотрены подходы к структуре лечебно-оздоровительного туризма в Румынии. Охарактеризована инфраструктура отельного хозяйства курортных регионов Румынии, тенденции развития и особенности использования, а также рассмотрены направления реформирования санаторно-курортной отрасли Румынии, ключевые проекты для модернизации и повышения эффективности отрасли.

Ключевые слова: природные лечебные ресурсы; минеральные воды; лечебные грязи; санаторно-курортная отрасль Румынии; лечебно-оздоровительный туризм.

Sergii IAROMENKO

*PhD in Geography, Lecturer of Economic and Tourism Management Department,
Odessa National Economic University, e-mail: syaromenko@gmail.com*

DEVELOPMENT TRENDS OF MEDICAL AND HEALTH TOURISM IN ROMANIA

Iaromenko, S. (2015), Development trends of medical and health tourism in Romania. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Napriamky rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turizmu v Rumunii; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 2, No. 57, pp. 87–98.

Abstract. The natural resources of Romania, such as climatic factors, mineral water, curative mud, features of the biggest resorts and resorts areas, are considered in the article. The territorial organization of medical and health tourism and the place of Romania in the tourism market of the Central and Eastern Europe subregion are distinguished. The concept of medical and health tourism structure are considered. The infrastructure of hotel branch for the resort areas of Romania and tendencies of resort branch development are characterized and also the main reform directions of Romanian resort branch and strategic projects for modernization and the improving of efficiency of resort branch are considered.

Keywords: natural resources; mineral water; curative mud; health resort branch of Romania; medical and health tourism.

JEL classification: L83

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні та особливості змін у структурі санаторно-курортного господарства викликають необхідність дослідження відповідних тенденцій та наслідків змін в країнах, які мають схожий природно-рекреаційний потенціал, рівень розвитку інфраструктури та санаторно-курортного господарства. Близькими за характеристиками є колишні соціалістичні країни Центрально-Східної Європи, у тому числі, Румунія. Відповідно, вивчення територіальної організації, інфраструктури санаторно-курортного господарства та досвіду інтеграції економіки країни до Європейського Союзу є важливим для напрацювання теоретичних і практичних схем розвитку лікувально-оздоровчого туризму та реформування санаторно-курортного господарства України в процесі її поступового включення до глобальної економіки та європейського економічного простору.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідження у сфері рекреаційної географії, курортології та лікувально-оздоровчого туризму напрацьовані у географічних, економічних та медичних науках. Вивчення лікувально-оздоровчого туризму пов'язано з кількома галузевими науками, серед яких рекреаційна географія, туристичне країнознавство, географія туризму, рекреаційне ресурсознавство. Важливий внесок у розвиток теоретичних та методологічних напрацювань мають наукові праці М. С. Мироненка, І. Т. Твердохлебова [1], О. О. Любіцевої, О. О. Бейдика, О. Г. Топчієва [2], Н. В. Фоменка, В. І. Стафійчука [3], А. С. Кускова, А. Н. Глушка [4], С. Р. Єрдавлетова [5], Є. В. Колотової [6], М. С. Огняника [7] та ін.

В румунській науковій літературі сформувався цілий напрям робіт, пов'язаних з рекреаційним господарством, географією туризму та лікувально-оздоровчим туризмом. Серед румунських науковців у галузі туризму можна виділити праці Я.-Т. Петре, В. Глевана, Г. Пося, К. Мунтяну, А. Стенчою [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14] та ін. Значні напрацювання представлені в державних та регіональних програмах розвитку щодо перспектив та планування розвитку оздоровчих видів туризму [15; 16; 17; 18; 19].

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з вищезазначеним, важливе значення має стратегія розвитку та реформування санаторно-курортного господарства Румунії, особливості та проблеми, що виникають у період трансформації економіки країни та її регіонів у зв'язку з інтеграцією до ЄС, та застосування досвіду реформ для розвитку санаторно-курортної галузі України.

Постановка завдання. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму на базі санаторно-курортного господарства у постсоціалістичних країнах Центральної та Східної Європи та країнах колишнього СРСР має спільні особливості організації. На сучасному етапі, з трансформацією національних економік та інтеграцією до ЄС, більшість країн Центральної Європи проводить реформування туристичної галузі, що впливає на санаторно-курортне господарство. Румунія з 2007 року входить до ЄС, та має схожі з Україною позиції економічного розвитку та структуру санаторно-курортного господарства і його спеціалізацію. У цій статті розглянуто особливості організації лікувально-оздоровчого туризму Румунії та напрямки реформування санаторно-курортної галузі, що може слугувати прикладом для реформування санаторно-курортної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління в галузі індустрії туризму здійснюється державним органом Румунії – Національним агентством з туризму, що з

2013 року входить до складу Міністерства регіонального розвитку та публічного адміністрування Румунії. У Законі «Про туризм» подано термінування курортів – це «місто, частина міста, територіально-адміністративна одиниця, яка має природні лікувальні ресурси та кліматичні фактори, і науково доведено їх лікувальну здатність, що забезпечує лікування та профілактику захворювань при відповідному медичному обслуговуванні». Поділяються на кліматичні, кліматобальнеологічні та бальнеологічні [20, с.4].

Частка Румунії у кількості туристичних прибуттів до Центрально-Східної Європи у 2013 році склала 3,7%. Румунія має значно меншу кількість туристів ніж, наприклад, Болгарія, Угорщина, частка яких складає 5,5% та 4,3% відповідно [21, с.8].

За даними Інституту статистики Румунії у 2013 році кількість розміщених осіб склала 7,94 млн., з них іноземних туристів – 1,71 млн. осіб (табл. 1). Найбільшу частку складають туристи з країн Європейського Союзу – Німеччини, Великої Британії, Франції, Нідерландів тощо [22, с.52].

Таблиця 1
Кількість розміщених туристів за країнами світу в Румунії за 2013 рік [22, с.52]

Регіон/країна	Кількість розміщених туристів, осіб	Регіон/країна	Кількість розміщених туристів, осіб
Всього в т.ч.:	7943153	Нідерланди	47448
Румуни	6225798	Польща	64225
Іноземці	1717355	Велика Британія	92811
Європа	1383513	Іспанія	66398
Європейський Союз	1186506	Угорщина	100072
Австрія	58840	Україна	17229
Болгарія	43847	Азія	166577
Франція	118959	Америка	117660
Німеччина	229089	Африка	13754
Італія	182128	Австралія та Океанія	9809
Греція	39362	Інші держави та території	26042

Головними факторами розвитку лікувально-оздоровчого туризму є клімат, ресурси рельєфу та розташування на узбережжі Чорного моря, бальнеологічні ресурси – лікувальні грязі, мінеральні води, а також мофети. А. В. Бабкін визначає лікувально-оздоровчий туризм як такий, «що передбачає переміщення резидентів та нерезидентів у межах державних кордонів і за межами державних кордонів на період не менше 20 годин і не більше 6 місяців у оздоровчих цілях, з метою профілактики різних захворювань людини» [23]. Основою діяльності цього виду туризму є курортологія, що має певну організацію обслуговування туристів, їх розміщення та застосування природних лікувальних факторів за рахунок різних медико-лікувальних технологій та бальнеологічного устаткування.

Румунські вчені А.-Ф. Стенчою, К.-А. Белтеску, А. Ботош, І. Пиргару розглядають лікувально-оздоровчий туризм з позицій концепції здоров'я, поділяючи його на лікувальний та оздоровчий (SPA та Wellness), при цьому до оздоровчого відносять його та медитацію (dentination spa) та day spa (відвідування салонів краси, спорт та фітнес), а до лікувального – медичний, що пов'язаний також і з хірургічним втручанням. Оздоровчий туризм у складі SPA і Wellness розглядається не тільки як активні види рекреаційної діяльності, але й як спосіб життя людини у складі фізичних, психічних та духовних аспектів [14] (рис. 1).

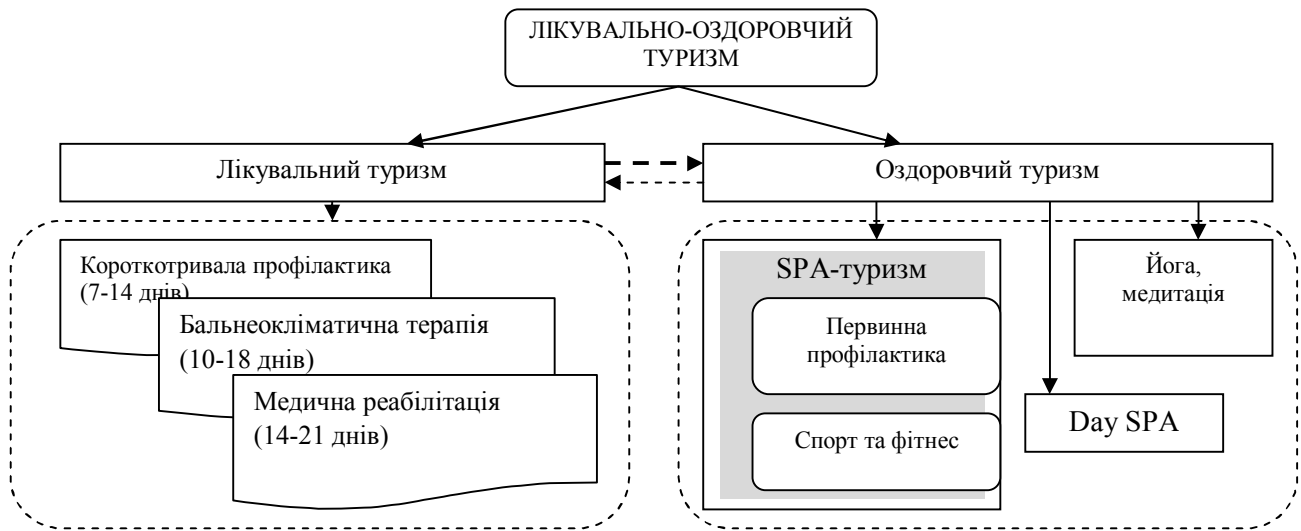

Рис. 1. Складові компоненти лікувально-оздоровчого туризму [14]

Природно-рекреаційні ресурси Румунії представлені кліматичними умовами, бальнеологічними та лікувальними грязями. Відповідно до кліматичних умов Румунію поділяють на 6 провінцій (океанічна, субсередземноморська, транзитна, аридна, балтійська, понтійська), що сприяли значній диференціації медико-біологічних характеристик кліматичних курортів країни [8] (рис. 2, табл. 2).

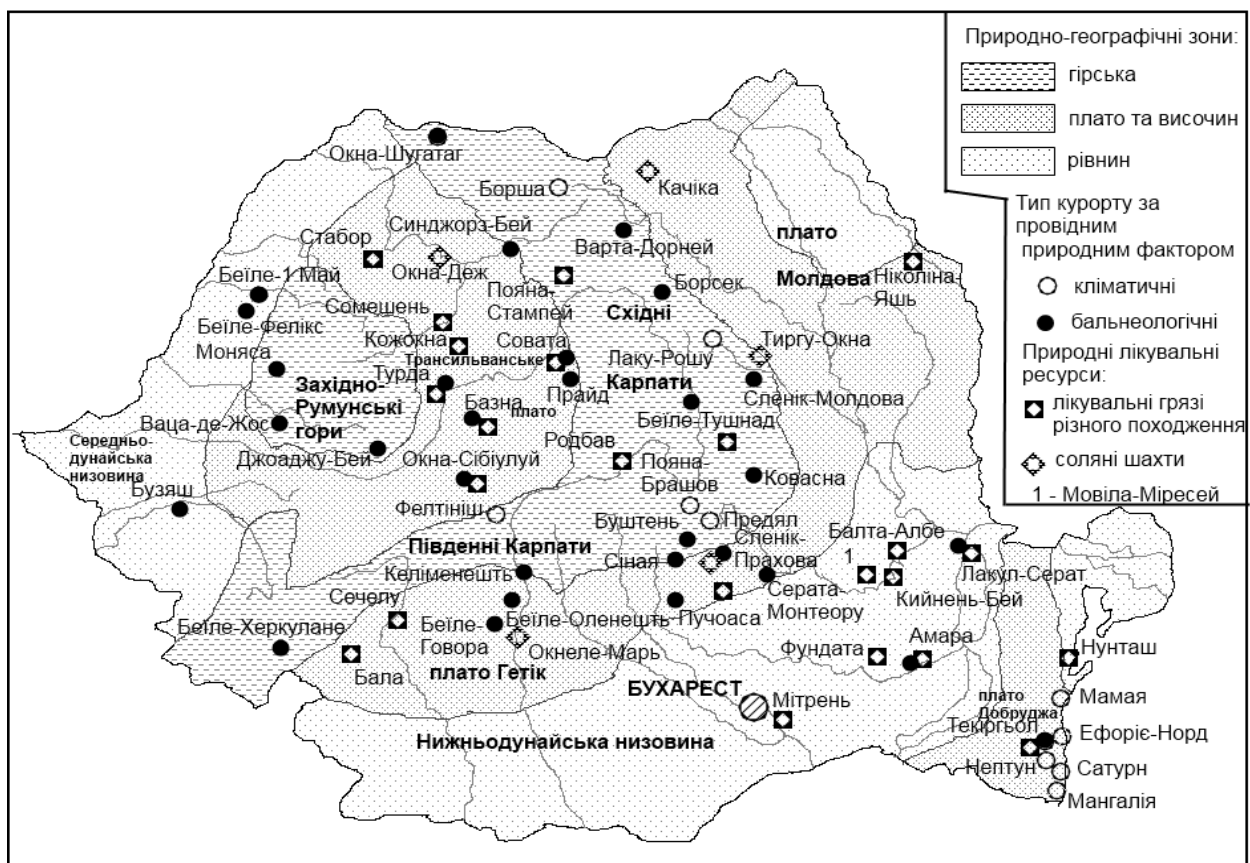

Рис. 2. Просторове розміщення природних лікувальних ресурсів та курортів Румунії (складено автором на основі [8; 9; 11; 12; 24])

Таблиця 2

Кліматичні курорти Румунії [8; 9; 24]

Назва курорту	t°C повітря		Тривалість сонячного сяйва, годин/рік	Висота над рівнем моря, м	Медицинні показання
	січня	липня			
Ефоріє-Норд, повіт Констанца	0	+22	2400	30	Ревматологічні захворювання, захворювання периферійної нервової системи, органів дихання
Нептун, Сатурн, повіт Констанца	0	+22	2400	30	Ревматологічні, посттравматичні, захворювання периферійної нервової системи
Мангалія, повіт Констанца	-0,2	+21,8	2500	25	Ревматологічні захворювання, невралгічні, гінекологічні
Борша, повіт Марамуреш	-2,4	+19,9	1850	673	Оздоровлення
Лаку-Рошу, повіт Харгіта	-4	+18	1900	983	Оздоровлення
Пояна-Брашов, повіт Брашов	-3	+15	1900	1020	Оздоровлення, неврастенія, верхні дихальні шляхи
Предрял, повіт Брашов	-4	+16	1900	1059	Оздоровлення
Пелтініш, повіт Сібіу	-4	+17	1900	1440	Оздоровлення

Виділяють 9 ареалів поширення мінеральних вод, які мають специфічні фізико-хімічні властивості: рівнина Молдови, Добруджа, Нижньодунайська низовина, Східні і Південні Карпати, височина Гетіка, гори Апусень, Трансильванське плато, західна частина Середньодунайської низовини [8] (табл. 3). Крім цього, окремо виділяються термальні мінеральні води, що за фізико-хімічним складом належать до гідрокарбонатних, хлоридних. Поширені на курортах Південних і Східних Карпат, горах Апусень (Західно-Румунські) [12].

Таблиця 3

Типи мінеральних вод в Румунії [7; 8; 9; 12]

Тип мінеральних вод	Курорти	Медицинні показання
Олігометалічні	Келіменешть, Сленік-Молдова, Беїле-Оленешть, Беїле-Фелікс, Келан, Моняса, Джоаджу-Бей, Ваца-де-Жос	Опорно-руховий апарат, органи травлення, сечостатева система
Вуглекислі	Борсек, Зізін, Ковасна, Біборцень, Ватра-Дорней, Бузяш, Ліпова, Тушнад	Захворювання кишково-шлункового тракту, серцево-судинні, гіпертонія, артрит
Хлоридні натрієві	Беїле-Херкулане, Сомешень, Окна-Сібіулуй, Сленік-Молдова, Синджорз-Бей, Белтецешть, Малнаш-Бей, Совата, Сленік-Прахова, Базна, Оленешть	Хронічні бронхіти, захворювання органів травлення, ревматологічні
Сульфатні магнієві, кальцієві	Сленік-Молдова, Серата-Монтеору, Ваца-де-Жос, Амара, Окна-Шугатаг, Белцетешть, Беїле-Говора, Келіменешть	Розлади органів травлення, порушення обміну речовин
Сірчисті хлоридними, сольовими компонентами	Беїле-Херкулане, Келіменешть, Беїле-Оленешть, Пучоаса, Сечелу	Захворювання верхніх дихальних шляхів, ревматологічні, астма, цукровий діабет, дерматоз
Залізисті	Ліпова, Хомород, Малнаш-Бей, Вилчеле, Біборцень, Тушнад, Ватра-Дорней	Захворювання кишково-шлункового тракту
Миш'яковисті	Ковасна, Сару-Дорней	Розлади нервової системи
Йодовані	Беїле-Оленешть, Келіменешть, Козія, Базна	Ревматизм, атеросклероз, гіпертензія
Радонові	Беїле-Херкулане, Синджорз-Бей, Борсек	Серцево-судинні, захворювання опорно-рухового апарату
Лужні	Синджорз-Бей, Хебе, Сленік-Молдова, Малняш, Ковасна	Захворювання верхніх дихальних шляхів, гастрити, коліти, алергії, обмін речовин, кишково-шлункові розлади

Використання лікувальних грязей почалось в курортній місцевості Текіргьол, Ватра-Дорней. На території Румунії розміщені кілька генетичних типів лікувальних грязей (табл. 4). Сапропелеві грязі поширені у лиманах та прибережних озерах (Текіргьол, Аджіджа); континентальних озерах (Амара, Фундата), або мають викопний характер (Окна-Сібіулуй). Торфові лікувальні грязі зосереджені поблизу Мангалії, Ковасни, Борсеку, Пояни-Стампей тощо. Мулові сульфідні грязі поширені поблизу джерел сульфідних мінеральних вод (Сечелу, Джоаджу-Бей), солоних озерах (Турда, Совата, Базна) тощо [11].

Також для лікувальних цілей використовуються мофети – струмені вуглекислого газу з домішками водяного пару та інших газів, які виділяються із тріщин з невеликих каналів на дні та схилах вулканів. Мофети поширені у Східних Карпатах. Найчастіше застосовуються на курортах у Беїле-Тушнад, Борсек, Балваньйош, Ковасна, Ватра-Дорней, Бузяш [11] тощо. Також використовують соляні шахти, що розташовані у передгір'ях Східних та Південних Карпат в курортних місцевостях Сленік-Прахова (повіт Прахова), Окна-Деж, Качіка (повіт Сучава), Окнеле-Марь (повіт Вилча), Тиргу-Окна (повіт Бакеу), а також Прайд [19].

Найбільшого розвитку лікувально-оздоровчий туризм зазнав у ХХ столітті. У 1950-х–1970-х рр. проводились активні дослідження природно-ресурсної складової курортології, визначались пріоритетні курорти та курортні місцевості в Румунії [13]. За цей же період соціалістичної Румунії було закладено широку матеріально-технічну базу для санаторно-курортного господарства [8; 10].

Таблиця 4

Лікувальні грязі різного генетичного походження в Румунії [11; 24]

Лікувальні грязі	Курорти та курортні місцевості
Сапропелеві лікувальні грязі	Амара, Балта-Албе, Фундата, Нунташ, Текіргьол
Мулові сульфідні лікувальні грязі	Базна, Кийнень-Бей, Кожокна, Лакул-Серат, Мітрень, Мовіла-Міресій, Ніколінь-Яшь, Окна-Сібіулуй, Совата, Сачелу-Горж, Совата, Телега, Турда, Родбав
Торфові лікувальні грязі	Бала, Імень, Мангалія, Мойсей, Пояна-Стампей, Сомешень, Стабор

З початком трансформування економіки Румунії, глибокою соціально-економічною кризою початку 1990-х років зменшується сегмент лікувально-оздоровчого туризму, що відобразилось у кількості закладів, а також загальної кількості ліжко-місць у закладах санаторно-курортного господарства (табл. 5). Спад у сфері санаторно-курортного господарства спостерігався у 1990–2004 роках, а завантаженість закладів має тенденції до подальшого зниження.

Таблиця 5

Заклади розміщення санаторно-курортного господарства Румунії за період з 1990 по 2013 рік (вибірково) [10; 22; 25; 26]

Рік	Кількість закладів		Кількість ліжко-місць	
	Румунія, в цілому	Курорти	Румунія, в цілому	Курорти
1990	3213	535	453236	47310
1994	2840	532	292479	50484
1998	2127	487	287268	48460
2002	3332	347	272596	42735
2004	3900	360	275941	40894
2010	5222	386	311698	36706
2011	5003	413	278503	37810
2012	5821	488	301109	39279
2013	6009	499	305707	39953

У статистиці розміщених туристів в Румунії виділяються такі дестинації (туристичні зони): Чорноморське узбережжя, бальнеологічні та гірські курорти, дельта Дунаю, Бухарест з околицями, інші регіони. На бальнеологічні курорти припадає 8,5%, на кліматичні курорти Чорного моря, гірських територій припадає майже 26%. Найбільшу частку розміщених туристів займає Бухарест з околицями – 50,14% (повіт Ілфов) (табл. 6) [22].

Таблиця 6

Кількість розміщених туристів за туристичними DESTИНАЦІЯМИ Румунії [10; 22; 25; 26]

Туристичні DESTИНАЦІЇ	2010	2011	2013	Частка DESTИНАЦІЙ, % (2013)
Чорноморське узбережжя	702566	735881	728748	9,17
Бальнеологічні курорти	568257	689195	678536	8,54
Гірські території	814973	962415	1241133	15,63
Дельта Дунаю	68414	81567	80885	1,02
Бухарест з околицями	3011681	3541409	3983497	50,14
Інші регіони	906859	1021139	1230354	15,5
Всього	6072750	7031606	7943153	100

У 2007 році було розроблено низку стратегічних програм з розвитку національного туризму Румунії, а також окремих видів туризму, в тому числі, і лікувально-оздоровчого. Пов'язано було це з інтеграцією країни до ЄС та необхідністю приведення галузі до потреб туристичного ринку.

У «Майстер-плані з розвитку національного туризму на 2007–2026 роки» вказується, що Румунія має 1/3 запасів мінеральних вод у Європі. Більше 117 курортів та курортних місцевостей мають потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, із них 34 – національного, 29 – місцевого значення. 245 км узбережжя Чорного моря від дельти Дунаю до кордонів з Болгарією мають придатні пляжі для рекреаційної діяльності [16; 17]. Крім цього, активно задіяні соляні копальні для туристичної діяльності, якою опікується державна компанія «Salrom». У 2012 році було розроблено стратегію розвитку соляних шахт та їх інтеграцію у туристичну діяльність Румунії [19].

Переважає більшість туристів з лікувально-оздоровчою метою перебуває у курортних місцевостях та містах у готелях, мотелях, пансіонатах та туристичних віллах (табл. 7). За структурою власності у державній власності близько 18% закладів лікувально-оздоровчого туризму, близько 81% – у приватній, при цьому більшість розміщених припадає на приватний сектор [27].

Таблиця 7

Туристичні прибуття за закладами розміщення Румунії в 2013 році [22]

Заклади розміщення	Всього	Класи					
		5*	4*	3*	2*	1*	Некласифіковані
Всього	678536	324	112334	235199	309558	14302	6819
Готелі	544319	–	101158	172846	263775	6540	–
Мотелі	9435	–	–	5072	4363	–	–
Хостели	10808	–	–	5226	5582	–	–
Туристичні вілли	31451	–	478	12553	18025	395	–
Бунгало	2133	–	–	1975	158	–	–
Туристичні котеджі	1329	–	–	229	281	819	–
Кемпінги	4117	–	–	467	1551	1864	235
Шкільні та дитячі табори	6557	–	–	–	–	–	6557
Туристичні зупинки	6272	–	–	–	3618	2654	–
Пансіонати туристичні	40426	244	6280	22721	10648	533	–
Пансіонати агротуристичні	21662	80	4418	14110	1557	1497	–
Туристичні будинки	27	–	–	–	–	–	27

Реформування санаторно-курортної галузі Румунії вимагало визначення місця країни на ринку послуг у галузі лікувально-оздоровчого туризму у Європі, можливість залучення

інвесторів, розширення можливостей приватної ініціативи для зниження бюджетних коштів для розвитку галузі. Пропонується структурувати послуги у лікувально-оздоровчому туризмі за продуктовою складовою:

- у лікувальному секторі – лікувальний (з максимальним залученням іноземних громадян), SPA-туризм (як комерційний, так і соціальний), купально-пляжний туризм (регіон Констанца);
- у оздоровчому секторі – позиціонування продуктової складової на регіональному та міжнародному ринку послуг лікувально-оздоровчого туризму, сегментування на соціальний та лікувально-профілактичний домени. Стратегія передбачає перехід частини регіональних курортів у сегмент лікувального туризму з обслуговуванням міжнародних туристів (Бейле-Фелікс, Бейле-1 Май, Ватра-Дорней, Сленік-Молдова, Бейле-Херкулане, Совата), скороченням частки соціально орієнтованих продуктивних пропозицій лікувально-оздоровчого туризму та вихід на національний рівень (Бейле-Говора, Келіменешть, Синджорз-Бей, Амара, Бейле-Оленешть). Наприклад, такі курорти, як Мангалія, Текіргьол пропонується розвивати як міжнародні з привабленням іноземних туристів та скороченням соціального сегменту туристів [10; 16; 17; 18; 28].

Для відновлення якості послуг санаторно-курортних підприємств вбачається перехід до санітарних правил та норм, розроблених міністерством охорони здоров'я та Національним інститутом реабілітації, фізичної медицини та бальнеокліматології (рис. 3).

У галузі професійної підготовки медичного персоналу пропонується формування програм підготовки для університетів медичного профілю. Наразі такими закладами вищої освіти є медичні університети в Бухаресті (ім. Кароля Давілі), Крайовій, Яссах (університет імені Грігоре Т. Попа), Тиргу-Муреш, Тімішоарі (університет ім. Віктора Бабеш), Клуж-Напокі (університет ім. Юліу Хацегану) [29].

В регіональному аспекті для Бухареста та регіону Ілфов пропонується залучення приватних інвестицій для розвитку SPA-готелів та центрів, що надають послуги SPA та Wellness для жителів міської та приміської зони, для туристів – із залученням приватних клінік для розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Узбережжя Чорного моря має ядро для розвитку даного туризму – район озера Текіргьол та низка приморських курортів. Пропонується залучати іноземних туристів, залучати також туристів для нетривалого проживання та користування послугами закладів санаторно-курортного господарства у якості додаткових послуг [28].

В регіоні Трансільванії лікувально-оздоровчий туризм має потужну ресурсну базу та тривалі традиції формування курортних міст. Пропонується формування районів пріоритетного розвитку, створення туристичних кластерів. В макрорегіоні Центр з 2014 р. було створено регіональний бальнеотуристичний кластер «Трансільванія», до якого увійшли 15 фірм, 3 університети, 2 дослідницькі інститути, 8 державних органів влади тощо. Територіально до кластеру увійшли курорти Бейле-Тушнад, Ковасна, Вилчеле, Базна, Ідечу-де-Жос, Совата. Науковими установами та дослідницькими інститутами стали: університет Трансільванії (м. Брашов), факультет медицини, громадського харчування і туризму, Академія економічних досліджень, Університет Бабеш-Боляй (м. Клуж-Напока), факультет географії, Національний інститут досліджень та розвитку в туризмі (м. Бухарест), Національна агенція мінеральних ресурсів. Відповідні кластери також створено в інших регіонах Румунії: туристичний кластер «Олтенія», кластер «Нижній Дунай» (2013), приморський кластер та кластер регіону Буковина (2008). У регіоні Буковини пілотний проект переоснащення матеріально-технічної бази та формування нової стратегії розвитку бальнеологічного курорту планується у Ватра-Дорней [30].

У зоні Дунаю пріоритетним є розвиток курорту Бейле-Херкулане із залученням туристів з Болгарії та Сербії, просування продукту лікувально-оздоровчого туризму для туристів, задіяних у річкових круїзах Дунаєм [30].

Таким чином, стратегія розвитку лікувально-оздоровчого туризму визначає пріоритетні курорти, які першими пропонується реформувати. Міста-курорти, що розвиватимуться на основі бальнеологічних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі), матимуть традиційну концепцію курортології (санаторно-курортні заклади, лікувальні клініки, анімаційні послуги) – Ватра-Дорней, Сленік-Молдова, Бейле-Херкулане, Совата, Орадя, Бейле-Фелікс. Окремо виділяються курорти

приморські оздоровчого характеру (таласотерапія та геліотерапія) – Констанца, Мангалія. Іншим напрямком є створення центрів оздоровлення для населення похилого віку (боротьби зі старінням), SPA- та Wellness-послуг (Снагов, Бухарест, Совата, Ковасна, Мангалія) [10; 16; 17; 28].

Не зважаючи на значні перспективи розвитку галузі санаторно-курортного господарства, в Румунії існує низка проблем з реалізації підвищення ефективності надання якісних послуг закладами санаторно-курортного господарства. Так, у «Національній стратегії розвитку туризму в Румунії» (2007) зазначено, що складною залишається ситуація з матеріально-технічною базою: застаріла бальнеотехніка, відсутність кваліфікованих кадрів для обслуговування нової техніки та активне залучення іноземного досвіду у лікуванні та оздоровленні рекреантів. Цьому також сприяє відсутність зацікавленості приватного капіталу для фінансування цього сегменту туризму через невеликі прибутки, необхідність значних обігових коштів для модернізації матеріально-технічної бази закладів та залучення кваліфікованих кадрів [28].

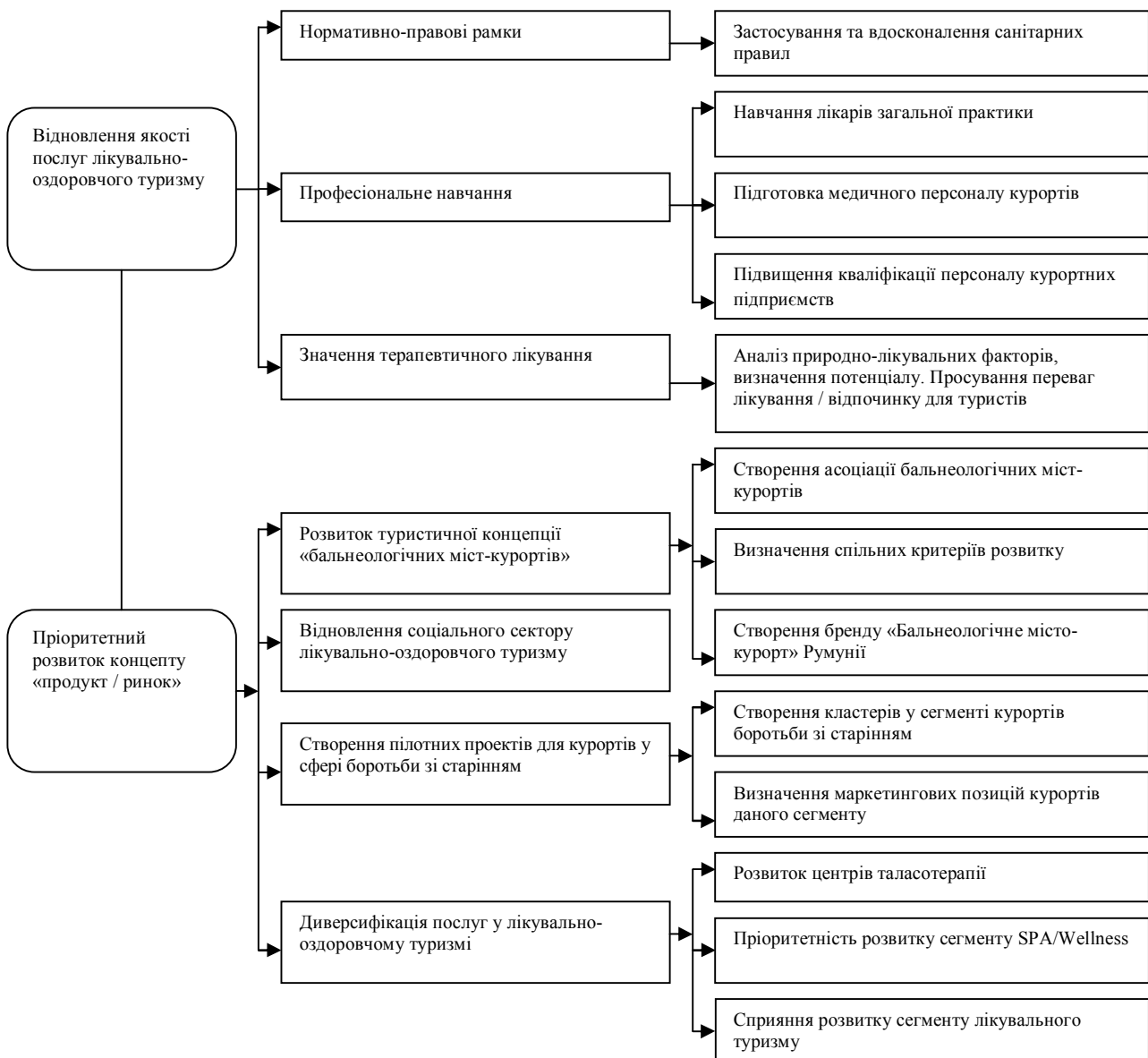

Рис. 3. Стратегічні напрямки розвитку лікувально-оздоровчого туризму Румунії [17]

Висновки і перспективи подальших розробок. З початку 2000-х років у Румунії відбулась приватизація закладів санаторно-курортного господарства, метою якої була передача державних підприємств у приватні для підвищення їхньої конкурентоспроможності через ефективне управління та модернізацію курортної інфраструктури. Спираючись на статистичні

дані щодо зростання показників кількості закладів та розміщених осіб, приватизація галузі має позитивні зміни.

Подальший розвиток галузі має за мету гармонізацію із законодавством ЄС, розширення послуг на курортах, диверсифікацію лікування та оздоровлення, посилення зв'язків з туристичними операторами Румунії, проведення інформаційної кампанії з виходом на ринок туристичних послуг ЄС, країн Східної Європи. Також, не дивлячись на перехід до ринкових механізмів управління санаторно-курортною галуззю, необхідно створювати умови та фінансувати соціальний аспект лікувально-оздоровчого туризму (для людей похилого віку, соціально незахищених верств населення). Санаторно-курортне господарство Румунії пережило період спаду купівельної спроможності населення, глибоку соціально-економічну кризу, падіння якості послуг курортних підприємств, відставання у нормативно-правових та законодавчих основах ЄС, значну моральну застарілість матеріально-технічної бази. Тому з початку 2000-х років уряд країни обрав процес модернізації галузі на основі залучення приватних інвестицій, передачу санаторно-курортних закладів у приватну власність. Схожі проблеми має українське санаторно-курортне господарство. Подальше дослідження санаторно-курортного господарства Румунії, визначення проблем та стратегічних напрямків модернізації галузі може стати основою для переймання досвіду Румунії для України, проте із врахуванням реалій соціально-економічної, організаційної складової та законодавства нашої держави.

Література

1. Мироненко Н. С. Рекреационная география: учеб. пособ. / Н. С. Мироненко, И. Т. Твердохлебов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 105 с.
2. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посіб. / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
3. Стафійчук В. І. Рекреалогія: навч. посіб. / В. І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2006. – 264 с.
4. Глушко А. Н. Географія туризму: учеб. пособ. / А. Н. Глушко, А. М. Сазыкин. – Владивосток: ТИДОТ ДВГУ, 2002. – 265 с.
5. Ердавлетов С. Р. География туризма: история, теория, методы, практика / С. Р. Ердавлетов. – Алматы, 2000. – 329 с.
6. Колотова Е. В. Рекреационное ресурсоведение: учеб. пособ. / Е. В. Колотова. – М.: РМАТ, 1999. – 131 с.
7. Огняник М. С. Мінеральні води України: підруч. / М. С. Огняник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. – 220 с.
8. Glavan Vasile. Geografia turismului / Vasile Glavan. – Bucuresti, Editura Fundatiei Romaniaa de Maine, 2005. – 336 p.
9. Grigore Posea. Geografia fizica a Romaniei. Partea II / Posea Grigore. – Bucuresti, Editura Fundatiei Romaniaa de Maine, 2006. – 236 p.
10. Ianc Teodor Petre. Strategii dezvoltare a turismului balnear in Romania in perspectiva integrarii Europene. Teza doctorat / Ianc Teodor Petre. – Bucuresti: Academia de studii economice, 2006. – 351 p.
11. Munteanu C. Namolul therapeutic / C. Munteanu. – Bucuresti: Editura Balneara, 2012. – 108 p.
12. Munteanu C. Ape minerale terapeutice / C. Munteanu. – Bucuresti: Editura Balneara, 2013. – 64 p.
13. Munteanu C. Cercetarea stiintifica a factorilor naturali terapeutici / C. Munteanu, D. Cinteza. – Bucuresti: Editura Balneara, 2013. – 104 p.
14. Stancioiu A. Aspecte conceptuale privind marketingul turismului balnear din Romania [Electronic source] / A.-F. Stancioiu, C.-A. Baltescu, A. Botos, I. Pargaru // Economie teoretica si aplicata. – Vol. XX. – 2013. – No. 2 (579). – Pp. 124–137. – Access: http://store.ectap.ro/articole/835_ro.pdf.
15. Hotararea Guvernului nr. 1122/2002 pentru aprobarea conditiilor si a procedurii de atestare a statiunilor turistice, precum si pentru declararea unor localitati ca statiuni turistice de interes national, respectiv local [Electronic source]. – Access: http://www.sutalasureturism.ro/legislatie/hg1122_2002.pdf.

16. *Master Planul dezvoltarea turismului national 2007-2026. Concluzii principale [Electronic source].* – Access: <http://www.mdrt.ro/turism/studii-strategii>.
17. *Masterplan turism balnear. Dezvoltare turistica [Electronic source] / Autoritatea Natională pentru turism.* – Access: <http://turism.gov.ro/dezvoltare-turistica>.
18. *Revitalizarea turismului balnear. Interpelare [Electronic source] / Departamentul interpretării mici și mijlocii, mediu de afaceri și turism // Camera deputatilor.* – Access: <http://www.cdep.ro/interpel/2014/r4210A.pdf>.
19. *Strategia de dezvoltare a activității turistice a Societății Naționale a Sării S. A. Salrom.* – București, Direcția turism, 2012. – 63 p.
20. *Legea turismului. Camera deputatilor. Senat. Parlamentul Romaniei [Electronic source].* – Access: http://www.mdrl.ro/_documente/transparenta/consultari_publice/consultare135/lege_turism.pdf.
21. *Romania. Economic impact – 2014 / Travel and Tourism // World Travel and Tourism Council.* – London, WTTC, 2014. – 24 p.
22. *Turismul Romaniei. Breviar turistic / Coordinator publicatiei Iagar Elena-Mihaela.* – București: Institutul National de statistica, 2014. – 68 p.
23. *Бабкин А. В. Специальные виды туризма: учеб. пособ. / А. В. Бабкин.* – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
24. *Гид бальнеологических курортов (на рус. языке) / Ministry of Regional Development and Tourism of Romania.* – Bucharest, 2011. – 60 p.
25. *Turismul Romaniei. Breviar turistic / Coordinator publicatiei Cristian-Nicolae Stanica.* – București: Institutul National de statistica, 2011. – 101 p.
26. *Turismul Romaniei. Breviar turistic / Coordinator publicatiei Iagar Elena-Mihaela.* – București: Institutul National de statistica, 2013. – 71 p.
27. *Analiza circulației turistice în stațiunile balneare din Romania și prevezinea cererii pentru perioada 2007–2010 [Electronic source].* – Access: <http://www.scribub.com/geografie/turism/ANALIZA-CIRCULATIEI-TURISTICE-242122612.php>.
28. *Strategii dezvoltare a turismului romanesc. Lucrare de licența [Electronic source] / Maria Dalia.* – Access: <http://biblioteca.regielive.ro/proiecte/turism/strategii-de-dezvoltare-a-turismului-romanesc-66487.html?ref=doc3>.
29. *Instituii învățământ superior de stat. Ministerul educației și cercetării științifice [Electronic source].* – Access: <http://www.edu.ro/index.php/articles/text/8399>.
30. *Clusterul regional balneoturistic «Transylvania» [Electronic source].* – Access: <http://clustero.eu/clusterul-regional-balneoturistic-transylvania>.

References

1. *Mironenko, N. S., Tverdokhlebov, I. T. (1981), Recreational geography [Rekreatsyonnaya geografiya], Moscow University Publishing House, Moscow, 105 p. (rus)*
2. *Topchiev, O. G. (2005), Socio-geographical researches: methodology, methods, techniques [Suspilno-geohrafichni doslidzhennia: metodolohia, metody, metodyky], Astroprint, Odessa, 632 p. (ukr)*
3. *Stafiyuk, V. I. (2006), Recreation study [Recrealohia], Alterpres, Kyiv, 264 p. (ukr)*
4. *Glushko, A. N., Sazykin, A. M. (2002), Geography of tourism [Geografiya turizma], TIDOT DVGU, Vladivostok, 265 p. (rus)*
5. *Yerdavletov, S. R. (2000), Geography of tourism: history, theory, methods, practice [Geografiya turizma: istoriya, teoriya, metody, praktika], Almaty, 329 p. (rus)*
6. *Kolotova, E. V. (1999), Recreational resources study [Rekreatsyonnoe resursovedenie], RMAT, Moscow, 131 p. (rus)*
7. *Ognyanyk, M. S. (2000), Mineral waters of Ukraine [Mineralni vody Ukrainy], VPC Kyiv University, Kyiv, 220 p. (ukr)*
8. *Glavan Vasile (2005), Geografia turismului, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 336 p.*

9. Grigore Posea (2006), *Geografia fizica a României. Partea II*, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 236 p.
10. Ianc Teodor Petre (2006), «Strategii dezvoltare a turismului balnear in Romania in perspectiva integrării Europene. Teza doctorat», Academia de studii economice, Bucuresti, 351 p.
11. Munteanu, C. (2012), *Namolul terapeutic*, Editura Balneara, Bucuresti, 108 p.
12. Munteanu, C. (2013), *Ape minerale terapeutice*, Editura Balneara, Bucuresti, 64 p.
13. Munteanu, C., Cinteza, D. (2013), *Cercetarea stiintifica a factorilor naturali terapeutici*, Editura Balneara, Bucuresti, 104 p.
14. Stancioiu, A.-F., Baltescu, C.-A., Botos, A., Pargaru, I. (2013), *Aspecte conceptuale privind marketingul turismului balnear din Romania*, *Economie teoretica si aplicata*, Vol. XX, No. 2 (579), pp. 124–137, available at: http://store.ectap.ro/articole/835_ro.pdf.
15. Hotararea Guvernului nr. 1122/2002 pentru aprobarea conditiilor si a procedurii de atestare a statiunilor turistice, precum si pentru declararea unor localitati ca statiuni turistice de interes national, respectiv local, available at: http://www.sutalaturism.ro/legislatie/hg1122_2002.pdf.
16. Master Planul dezvoltarea turismului national 2007–2026. Concluzii principale, available at: <http://www.mdrt.ro/turism/studii-strategii>.
17. Masterplan turism balnear. Dezvoltare turistica, Autoritatea Natională pentru turism, available at: <http://turism.gov.ro/dezvoltare-turistica>.
18. Revitalizarea turismului balnear. Interpelare, Departamentul interpretării mici si mijloci, mediu de afaceri si turism, Camera deputatilor, available at: <http://www.cdep.ro/interpel/2014/r4210A.pdf>.
19. Strategia de dezvoltare a activitatii turistice a Societatii Nationale a Sarii S. A. Salrom (2012), Bucuresti, Directia turism, 63 p.
20. Legea turismului. Camera deputatilor. Senat. Parlamentul României, available at: http://www.mdrl.ro/_documente/transparency/consultari_publice/consultare135/lege_turism.pdf.
21. Romania. Economic impact – 2014, Travel and Tourism, World Travel and Tourism Council, WTTC, London, 24 p.
22. Turismul României. Breviar turistic (2014), Coordinator publicatiei Iagar Elena-Mihaela, Institutul National de statistica, Bucuresti, 68 p.
23. Babkin, A. V. (2008), *Special forms of tourism [Specialnye vidy turizma]*, Feniks, Rostov on Don, 252 p. (rus)
24. Guide of balneologic resorts (in Russian) (2011) [*Gid balneologicheskikh kurortov*], Ministry of Regional Development and Tourism of Romania, Bucharest, 60 p. (rus)
25. Turismul României. Breviar turistic (2011), Coordinator publicatiei Cristian-Nicolae Stanica, Institutul National de statistica, Bucuresti, 101 p.
26. Turismul României. Breviar turistic (2013), Coordinator publicatiei Iagar Elena-Mihaela, Institutul National de statistica, Bucuresti, 71 p.
27. «Analiza circulatiei turistice in statiunile balneare din Romania si prevezinea cererii pentru perioada 2007–2010», available at: <http://www.scribub.com/geografie/turism/ANALIZA-CIRCULATIEI-TURISTICE-242122612.php>.
28. Strategii dezvoltare a turismului romanesc. Lucrare de licența, Maria Dalia, available at: <http://biblioteca.regielive.ro/proiecte/turism/strategii-de-dezvoltare-a-turismului-romanesc-66487.html?ref=doc3>.
29. Institutii invatamant superior de stat. Ministerul educatiei si cercetării stiintifice, available at: <http://www.edu.ro/index.php/articles/text/8399>.
30. «Clusterul regional balneoturistic «Transylvania»», available at: <http://clustero.eu/clusterul-regional-balneoturistic-transylvania>.